

és beidegződés, az összes kibeszéletlen, következmények nélkül maradt bűn. „Hogy fog rendet tartani ott / Ahol a szekrényben / Megannyi nekrológ / Levetett bűnök emlékei lógnak / Piros nyakkendők / Mint kiöltött nyelvek / Suttogások a szekrény falában / Sikoltások a pozdorjában” (*Bolygótánc*).

A kötet kiemelkedő remekműve a *Korszakváltó* című vers, amely a rendszerváltás utáni elveszett illúziókat énekli meg az avantgárd minden dühével és cinizmusával: „mindenki a múlt Antikrisztusait emlegette / pedig már gőzerővel folyt az ÁTVÁLTÓZÁS / új név új bajusz új hit új zseb / az eladott és eladósított ország újabb kifosztása / a szemétdombok rozsdás fogsorokkal házaltak / SZABASÁG! SZABÓSÁG! SZABÓDÁS! / keressük a föld alá ásott ódát / hová temettük el a himnuszt / fekete órákból csöpögött az idő vére”.

Hasonló kiábrándultság jelenik meg a *Nyomor* című versben (amely szintén *Az avantgárd én* ciklusban foglal helyet – ízlés kérdése vagy sem, mégis ebben a részben található meg a kötet legizmosabb, lehangosabb versei). „Próbálkozik a munka-

nélküli Reménység / megélni avas hulladékon a zsrírpapírba csomagolt / holdfény maradékán ebben a terrorral összekarcolt / égüveget betörő memoárban mely önmaga / elől szökik a posztmodern téstagyárba / hol a létezés magánügy s aki a közállapotokat / faggatja nem tudja miféle elektromos / köszörűgép lakik a csillagokban.”

Míg Madáchnál az emberiség bukása tragédia, Baán Tibor költészetében a rendszerek bukásának iróniájával szembesülünk.

Baán Tibor *Az én hatványai* című kötetét talán érdekesebb igazán hosszasan, több részletben, az egyes darabokhoz vissza-visszatérve olvasni. Ez a meglehetősen vaskos versgyűjtemény kevés időt hagy az elmélázásra, és a versek rövid idő után elkezdnek hasonlítani egymásra. Izgalmas és érdekes válogatási szempont az ént különböző korokban és korstílusokban egymásra rétegezni, de talán érdekesebb lett volna egy szikárabb, de erőteljesebb gyűjteményt létrehozni. Ha azonban csak ez az egy kifogásunk van a könyv ellen (a terjedelme), az valójában nem is igazi kifogás.

PÓSA ZOLTÁN

Kelemen Erzsébet: Itt ragadt lélek

Hungarovox, 2015

Kelemen Erzsébet író, költő, irodalomtörténész immár tizenötödik önálló kötetének címe is, műfaji megjelölése is meglepetést okozhat az igényes irodalom híveinek és az írók tisztelőinek, akik az elkötelezett keresztény, katolikus irodalom és a magas szintű formai kísérletezés, az avantgárd legújabb kori képviselőjeként ismerik. Az *Itt ragadt lélek* című 2015-ös könyvheti regényt maga az alkotó nevezi *pszichothriller*nek. Nyomban fölmerül a kérdés: lehet-e a tömegműfajokat magas irodalmi alkotássá nemesíteni?

Tudjuk, hogy a világirodalomban, de a magyar literatúrában sem példa nélkül való az úgynevezett gótikus regény. Az egyik közismert archetípus Mary Shelley 1818-ban megírt *Frankenstein, avagy a modern Prométheusz* című, hatalmas sikert arató rémtörténete, amellyel a Keats-, Byron-, Shelley-féle romantikus sátáni költőtíriáshoz mellékalakként csapódó femme fatale, Mary Shelley, Lord Byronnak szeretője, Shelleynek felesége elérte, hogy a

köztudat ma már őt, a statisztát ismeri legjobban az egykori nagy csapatból. Nívótlan variánsa a földöntúli szörny, az „itt ragadt lélek” tárgyú rémtörténetnek Bram Stoker 1897-ben megjelent *Drakula gróf válogatott rémtettei* című opusa, amelyet hatalmas közönségsikere ellenére az angol irodalomtörténet-írók egy része minden idők legrosszabb regényeként jegyez. Rangos változatok a jelenkori irodalomból a többi között Milos Urban *Héttemplom – Gótikus regény Prágából* című 1999-es rémregénye, amely olvasóját a huszita háborúk korába vezérelve elmélkedik arról, hogy minden véres forradalom többet árt, mint használ a világnak hosszú távon is. A pseudo-kommersz irodalmi alkotás kategóriájába tartozik Hernádi Gyula ál-horror tetralógiája (*Hasfelmetsző Jack* [1982], *Drakula* [1983], *Frankenstein* (1984), *Fantomas* [1985]). Bennük az író két eszme-torzszülött, a fasizmus és a kommunizmus közös vonásait modellezi. Tágabb értelemben témánkhoz tartozik a katolikus teológus, vallásfilozó-

fus Gilbert Keith Chesterton Brown atya krimisorozata is, amellyel az 1874-től 1936-ig élt kiemelkedő angol konvertita gondolkodó a kereszténységet népszerűsítette az egyszerű olvasók körében. Misztikus kalandregény Szerb Antalnak az 1934-ben, először *Rózsakereszt* címen megjelent *A Pendragon legenda* című, minden olvasói körben népszerű, igényes szépirodalmi alkotása. Az éppen húsz esztendeje elhunyt Páskándi Géza misztikus álkrimijében, a *Beavatkozásban* az erdélyi, partiumi író 1974-ben modellezi a Ceaușescu-fasizmust.

Szögezzük le: Kelemen Erzsébet *Itt ragadt lélek* című pszichothrillere mind szerkezeti, mind gondolati szempontból jóval összetettebb annál, semhogy csupán új gótikus regényként értelmezhetnénk. Az *Itt ragadt lélek* az intenzív totalításra törekvő hagyományos társadalmi regény minden kritériumának megfelel. Teljességre törekvő társadalmi tablót fest jelenünkről, bedekkerszerű pontossággal, hitelességgel tárja eléink Debrecen, csak éppen az útleírásokra aligha jellemző eredeti költőiséggel, szuggesztív képekkel. A kötet jelen ideje a 2010-es új rendszerváltozás korszakára datálható, a helyszíne – egy-két pécsi, ebesi jelenettől eltekintve – Debrecen, a kálvinista Róma: a Szent Anna utcai templom, a Szent József Gimnázium környékén, amely az ökumenizmus szép példájaként a római katolicizmusnak is egyik regionális központja, például a Szent Anna-templomban látható a torinói lepel, az ötödik evangélium hiteles másolata. A mű idejéből és helyszínéből is adódóan sűrűsödik a 21. század és Magyarország minden öröme, diadala, kínja, gondja, problémája. Az író a regény fő helyszínéként megjeleníti a lélegzetelállítóan gyönyörű, újjáépített Kossuth teret és a vele egybeépült Piac utcai sétányt, a régi magyar hit motívumaival díszített szökőkutat a haló porából föléledő főnix szobrával, az 1998-tól folyamatosan fejlődő, újjáépülő Debrecen jelképével. Ám eléink tárul a még mindig gyerekcipőben járó demokrácia megannyi árnyoldala is, a nyomasztó munkanélküli-segélyhely, a világi iskolákban tetőző, a rendszerváltozás után sem szűnő kicsinyesség kontraszelektációja, a hivatalokban megmaradt nyomasztó posztiszocialista bürokrácia, a betegekkel és az elesettekkel különösen kegyetlen vadkapitalizmus, az átlagember kétségbeejtő szolidaritás- és szubszidiaritáshiánya s a fehérgalléros bűnözés megannyi gusztustalan fortély. Kelemen Erzsébet gazdagon alkalmazza Chesterton és Szerb Antal módszerét: az igényes szórakoztató regény kereteit fölhasználva egyszerre tanít és nemesít, megvalósítva a művészet ősi *duce et utile* funkcióját.

A realista próza díszletei között vérbeli pszichodráma játszódik, az író-költő az első pillanattól kezdve fölényes biztonsággal játszatja egybe a valóság- és a képzeletbeli jeleneteket. A regény főhősét, Hegedűs Emíliát, a szép és rokonszenves hivatalnoknőt egy itt ragadt, a Menny, a Purgatórium és Pokol köreiből kirekedt lélek kísérti és gyötri, a szónak lelki és fizikai értelmében is. A leány teste tele stigmákkal, lelke mágikus félelemmel és értetlenséggel. Elveszti munkahelyét, mert az itt ragadt lélek ott sem kíméli, és az pszichopátia látszataival ruhazza föl.

Emília egyedül nem képes szembeszállni a sokkolón horrorisztikus rejtéllyel és a titokzatos démoni erővel. Am segítségére siet a regény másodfőhőse, a főszereplő új barátja, későbbi nagy megváltó szerelme, dr. Kelényi Zoltán, a transzcendens jelenségekre fogékony, jövőbe látó, párját ritkítóan becsületes ügyvéd, védtelenek gyámola, csaló zsebszerződések és környezetrombolók elvi ellensége, akinek harcait megkönnyíti a katolikus gimnáziumban lelkébe ivódott evangéliumi tanítás. Markánsan megjelenített, hiteles figura Emília legjobb barátja is, Székely Gréta magyar–zene–ének szakos egyházi gimnáziumi tanárnő és keresztény, többek között képversekben és logo mandalákban látó és láttató költő, az író alakmása. A pozitív hősök között nem kevésbé fontos szerepet játszik Gábor atya, az ördögűzés, az egzorcismo szakértője. A segítők együtt ébrednek rá, hogy Emíliát egy itt ragadt, a Sától befolyásolt, mindenünnen kirekesztett kóbor kísértet gyötri, amiben az a legszörnyűbb, hogy a sától befolyásolt tévelygő, itt ragadt lelken keresztül előbb-utóbb Emíliát is megszállhatja maga a Démon, az alvilág ura, a Sátán.

Az író mind a képzelet, mind a valóság színterein is árnyaltan motiválja hőseinek cselekedeteit. A főhősnő nem egészen ártatlan, hiszen az itt ragadt lélek úgy nyert hatalmat fölötte, hogy felelőtlen módon részt vett egy kócker szellemidézésen. A regény fölhívja figyelmünket arra is, hogy mind a monoton szinkópás diszkózene, mind a sztroboszkópikus fényvillogások és a kazettákon, a hanghordozókon elrejtett tudat alatti halálüzenetek, a modern konyhaezoterika és a hagyományos asztaltáncoltatás mind-mind elősegíthetik a sátáni megszállás közvetett és közvetlen módzatait. Hétköznapi nyelvre lefordítva: a trendi világ ártatlannak látszó szórakozásai még akkor is az örületbe kergethetik a kiszolgáltatott fiatalokat, ha elkerülik az élet- és lélekvesztő drog- és szeszfogyasztás szélsőségeit.

A démoni megszállás fő okáért Emília közvetlenül mégsem felelős, hiszen nem tehet arról, hogy

a nagyapja a sztálini mintára létrehozott Magyar Gulág, az 1950-tól '53-ig működő Hortobágyi megsemmisítőtábor egyik legkegyetlenebb parancsnoka volt, ahová az itt ragadt lelket is internálták. A regény ebben a szférában is él az ismeretterjesztés lehetőségeivel. Megtudjuk azt, amit mások mellett Szolzsenyicin ismertetett meg a világgal: a Gulágot a szovjet hatalom teremtette meg a cári szibériai munka- és büntetőtáborok szigorúbb, kegyetlen precizitással létrehozott nagy testvéreként a Kolima folyó deltájában 1918-ban. Ide internáltak és itt kínoztak halálos kegyetlenséggel mintegy húszmillió, nagyrészt ártatlan embert: másként gondolkodókat, nemes, nagybirtokos, gazdag és szegényparaszt származású embereket. Kolima mintáját követve hozatta létre a Rákosi Mátyás – Gerő Ernő – Révai József – Farkas Mihály négyesfogat Hortobágy tizenkét településén a megsemmisítőtáborokat a kommunizmus ellenségeinek s bárkinek, akit a hatalom annak nyilvánított. Hegedűs Emília nagyapjáról kiderült: az ő specialitása volt, hogy a Magyar Gulágról a szovjet Gulágra juttasson el embereket. Ezeknek egyike maga az itt ragadt lélek, Faragó János, akinek lányát megbecs-telenítették, megölték, őt magát halálra kínozták. A kísértet úgy próbálja fölhívni a világ figyelmét a magyar és a szovjet Gulág szörnyűségeire, hogy Emiliát, az unokát a szadista táborparancsnok módszereivel kínozza, s közben lelkileg avval is sokkolja a főpribék unokáját, hogy a

fejére olvassa nagyapja elévülhetetlen bűneit. Részletesen leírja, megjeleníti, hogyan gyötörték őket az ebesi, a hortobágyi Magyar Gulágon, majd a Kolima szigetein. A fizikai kínzás eszköze a verés, a falhoz csapás, a lakberendezés tönkretétele, a lány kezének stigmatikus megsebzése, az erőszakátétel és a halálra éheztetés. Faragó János ugyanúgy látta el Emiliát álstigmákkal, ahogyan az ő lányát is megsebezte annak idején a szadista nagyapa. Emília számára mégis az a legszörnyűbb lelki megpróbáltatás, amikor kiderül, hogy legjobb barátja, Székely Gréta férje, Péter szülei is ebesi internáltak voltak, s a kommunisták a mindenben teljesen ártatlan férj, Péter életét is megkeserítették 1990-ig. Így Grétának is meg kellett vívnia a maga belső harcát, hiszen bizonyos mértékig a férje és a legjobb barátja közé került. Emiliának pedig mindennél fontos-

sabb tanulságként azt is meg kell értenie, hogy az atya ördögűzése csak akkor lehet sikeres, ha ő maga az ateista lelkéből megtér Istenhez, Jézushoz, a Szent Lélekhez, s ezt a harcot is igen nehéz volt megvívnia. Mindezeket a történéseket Kelemen Erzsébet sokkoló erejű képekben vetíti elénk, filmszerű élességgel. Még gazdagabbá teszik a regény eszköztársát, hogy az író a regénybe plántálja a saját képverseit a magyar és a szovjet Gulágról, a magyar holokausztról.

A regény drámaivá felforrósodott végkifejletében Gréta is, Péter is, de az itt ragadt lélek is megérti, hogy nemcsak értelmetlen, de keresztényietlen az utódokon számon kérni az apák bűneit. S egyáltalán: minden bosszú értelmetlen. Ám a vétkesek felelősségre vonása, a bűnök néven nevezése mégsem maradhat el. S a felnőttként megkeresztelt, megtért Emiliának is megsúgja a Szent Lélek, hogyan teheti jóvá nagyapja megbocsájthatatlan bűneit. A Szent Háromság, az egzorcizmust elvégző Gábor atya, Gréta és Péter barátsága és a túlvilági jelenségekre különlegesen fogékony Zoltán igaz szerelme megváltja a főhősnőt, aki vezeklő misszióként vállalja a Gulágokon történtek megismertetését a világgal.

A regény üzenete többértű: Az örök kárhozattól az embert csak az őszinte istenhit mentheti meg, segíthet ebben minket a szeretet, a hitvesi szerelem. Az író arra is fölhívja a figyelmünket, hogy az 1990-ben elmaradt felelősségre vonás to-

vábbi halogatása a kommunizmus bűneit állandósítja: „Itt ragadt lélek” gyanánt a köztünk élő félelmet és gyűlöletet erősíti, utalva Nagy Gáspár *Öröknyár elmúltam 9 éves* című versére: „egyszer majd el kell temetNI és nekünk nem szabad feledNI a gyilkosokat néven nevezNI”. Amíg a maradéktalan elszámoltatás meg nem történik, köztünk maradnak és kísértenek az itt ragadt lelkek.

Akár itt is befejezhetnénk, de mégis: vissza kell térnünk a bevezető gondolatokban fölített kérdésre. Lehet-e a tömegműfajokat magas irodalmi alkotásá nemesíteni? Egyértelműen igen a válasz, ha az adott mű, mint például Kelemen Erzsébet *Itt ragadt lélek* című regénye látszólag eltérő műfaji eszközök bravúros ötvözésével közvetít olyan összetett végső bölcsességeket, amelyek elkerülhetetlenek a kiemelkedő művészi alkotásoknál.

